
MONOGRAFIE PRAWNICZE

POWÓDZTWO PROKURATORA
W SPRAWACH
NIEMAJĄTKOWYCH Z ZAKRESU
PRAWA RODZINNEGO

MIROŚLAW KOSEK

Wydawnictwo C.H.Beck

MONOGRAFIE PRAWNICZE

MIROŚLAW KOSEK • POWÓDZTWO PROKURATORA W SPRAWACH
NIEMAJĄTKOWYCH Z ZAKRESU PRAWA RODZINNEGO

Polecamy nasze najnowsze publikacje z tej serii:

Anna Walaszek-Pyziół

**INTERDYSCYPLINARNE PROBLEMY NIELEGALNEGO
POBORU ENERGII. STUDIUM PRAWNE**

Rafał Reiwer

WYŁĄCZENIE SĘDZIEGO W PROCESIE CYWILNYM

Hanna M. Frąckowiak

**POSTĘPOWANIE PRZED WOJEWÓDZKĄ KOMISJĄ
DO SPRAW ORZĘKANIA O ZDARZENIACH MEDYCZNYCH**

Anna Wilk

**OCHRONA WŁASNOŚCI NIERUCHOMOŚCI
PRZED IMMISJAMI W PRAWIE POLSKIM**

Jerzy Skorupka, Anna Drozd (red.)

**NOWE SPOJRZENIE NA MODEL ZAKAZÓW DOWODOWYCH
W PROCESIE KARNYM**

Beata Stępień-Załużcka

**SPRAWOWANIE WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI
PRZEZ SĄD NAJWYŻSZY W POLSCE**

Dagmara Milewicz-Bednarska (red.)

**ODPOWIEDZIALNOŚĆ KARNA ZA PRZESTĘPSTWO
KOPIOWANIA ZEWNĘTRZNEJ POSTACI PRODUKTU**

Legalis
System Informacji Prawnej

www.ksiegarnia.beck.pl

POWÓDZTWO PROKURATORA
W SPRAWACH
NIEMAJĄTKOWYCH Z ZAKRESU
PRAWA RODZINNEGO

MIROSŁAW KOSEK

WYDAWNICTWO C.H.BECK
WARSZAWA 2016

Wydawca: Dominika Lisiewicz

Redakcja: Patrycja Czaban

Recenzja: prof. UKSW dr hab. Grzegorz Jędrejek

© **Wydawnictwo C.H.Beck 2016**

Wydawnictwo C.H.Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: Wydawnictwo C.H.Beck
Druk i oprawa: Elpil, Siedlce

ISBN 978-83-255-8528-0

ISBN e-book 978-83-255-8529-7

Spis treści

Wykaz skrótów	XI
Wykaz literatury	XIX
Wstęp	1
§ 1. Cel i zakres ujęcia tematu	1
§ 2. Metodologia badań własnych	2
§ 3. Struktura pracy	5
Rozdział I. Geneza i ewolucja legitymacji prokuratora do wytoczenia powództwa w polskim procesie cywilnym	9
§ 1. Uwagi ogólne	9
§ 2. Powództwo prokuratora w sprawach cywilnych na tle kształtowania się powojennego modelu procesu cywilnego	10
§ 3. Powództwo prokuratora w sprawach cywilnych w świetle ZmKPC z 20.7.1950 r.	16
I. Prace Komisji Konsultacyjno-Naukowej i ich wpływ na postanowienia ZmKPC z 20.7.1950 r.	16
II. Model udziału prokuratora w procesie cywilnym ukształtowany w ZmKPC z 20.7.1950 r.	22
III. Pojęcie interesu Państwa Ludowego jako przesłanka powództwa prokuratora z art. 90 dKPC	28
§ 4. Powództwo prokuratora w procesie cywilnym w toku prac Komisji Kodyfikacyjnej z 1956 r.	31
I. Uprawnienia prokuratora w projekcie Kodeksu postępowania cywilnego z 1955 r.	33
II. Uprawnienia prokuratora w postępowaniu cywilnym w świetle projektu Kodeksu postępowania cywilnego z 1959 r.	35
III. Krytyka projektu w doktrynie	42
IV. Uprawnienia prokuratora w postępowaniu cywilnym w świetle zmian wprowadzonych do projektu z 1959 r. w toku II czytania	45
§ 5. Udział prokuratora w procesie cywilnym na tle ewolucji instytucji prokuratury jako organu ochrony prawnej	47
§ 6. Podsumowanie	52

Rozdział II. Wytoczenie powództwa przez prokuratora w sprawach cywilnych w świetle obowiązującego Kodeksu postępowania cywilnego	55
§ 1. Uwagi wprowadzające	55
§ 2. Podstawy prawne udziału prokuratora w procesie cywilnym	56
§ 3. Wytoczenie przez prokuratora powództwa na podstawie art. 7 KPC w świetle wyników badań własnych	60
§ 4. Pojęcie i rodzaje powództwa prokuratora	70
I. Powództwo prokuratora z art. 55 KPC	73
II. Powództwo prokuratora z art. 57 KPC	84
§ 5. Materialnoprawne przesłanki powództwa prokuratora w postępowaniu cywilnym	87
I. Przesłanki powództwa prokuratora z art. 7 KPC w ujęciu teoretycznym	87
1. Uwagi ogólne	87
2. Poszczególne przesłanki powództwa prokuratora z art. 7 KPC	88
3. Przesłanki powództwa prokuratora w świetle ustawy Prawo o prokuraturze	101
4. Postulat ujednolicenia przesłanek powództwa prokuratora w Kodeksie postępowania cywilnego i w Prawie o prokuraturze	104
II. Przesłanki wytoczenia powództwa przez prokuratora w świetle wyników badań własnych	107
1. Przesłanki z art. 7 KPC jako podstawa wytoczenia powództwa przez prokuratora	108
2. Poglądy prokuratorów na temat ewentualnej modyfikacji przesłanek z art. 7 KPC	114
§ 6. Wytoczenie powództwa a wstąpienie prokuratora do toczącego się postępowania	123
I. Wstąpienie prokuratora do toczącego się postępowania w ujęciu teoretycznym	123
1. Uwagi ogólne	123
2. Charakter wstąpienia prokuratora do toczącego się postępowania	124
II. Wstąpienie prokuratora do postępowania w świetle wyników badań własnych	128
§ 7. Kształtowanie się nowego modelu procesu cywilnego po 1989 r. i miejsce w nim prokuratora	141
§ 8. Ocena zasadności powództwa prokuratora w procesie cywilnym w świetle wyników badań własnych	151

§ 9. Podsumowanie	174
Rozdział III. Powództwo prokuratora o unieważnienie małżeństwa oraz o ustalenie jego istnienia lub nieistnienia	181
§ 1. Uwagi wprowadzające	181
§ 2. Geneza przepisu art. 22 KRO	182
§ 3. Legitymacja prokuratora do wytoczenia powództwa na podstawie art. 22 KRO	195
§ 4. Powództwo prokuratora o unieważnienie małżeństwa a podstawy unieważnienia małżeństwa	201
I. Podstawy unieważnienia małżeństwa – uwagi ogólne	201
II. Podstawy unieważnienia małżeństwa w świetle wyników badań własnych	202
III. Przeszkody małżeńskie jako podstawa unieważnienia małżeństwa	205
1. Katalog przeszkód małżeńskich w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym	205
2. Wybrane przeszkody małżeńskie jako podstawa powództwa prokuratora o unieważnienie małżeństwa	207
A. Choroba psychiczna i niedorozwój umysłowy jako podstawa powództwa prokuratora o unieważnienie małżeństwa	207
a. Przeszkoda choroby psychicznej i niedorozwoju umysłowego jako podstawa powództwa prokuratora w ujęciu teoretycznym	207
b. Przeszkoda choroby psychicznej i niedorozwoju umysłowego jako podstawa powództwa prokuratora w świetle wyników badań własnych ..	225
B. Bigamia jako podstawa powództwa prokuratora o unieważnienie małżeństwa	239
a. Przeszkoda bigamii jako podstawa powództwa prokuratora w ujęciu teoretycznym	239
b. Przeszkoda bigamii jako podstawa powództwa prokuratora w świetle wyników badań własnych ..	245
IV. Wady oświadczenia woli jako podstawa powództwa prokuratora o unieważnienie małżeństwa	252
1. Wady oświadczenia woli jako podstawa powództwa prokuratora w ujęciu teoretycznym	252
2. Wady oświadczenia woli jako podstawa powództwa prokuratora w świetle wyników badań własnych	255

V. Odstąpienie przez prokuratora od wytoczenia powództwa o unieważnienie małżeństwa pomimo istnienia podstaw unieważnienia w świetle wyników badań własnych	257
§ 5. Powództwo prokuratora o ustalenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa	265
§ 6. Inne formy ingerencji prokuratora w sprawy małżeńskie	269
I. Poglądy prokuratorów na temat przystąpienia przez nich do sprawy rozwodowej	269
II. Poglądy prokuratorów na temat zasadności zastosowania przez nich środków odwoławczych w sprawach rozwodowych	275
§ 7. Podsumowanie	282
Rozdział IV. Powództwo prokuratora o ustalenie lub zaprzeczenie ojcostwa oraz o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa	285
§ 1. Uwagi wprowadzające	285
§ 2. Geneza uprawnienia prokuratora do wytoczenia powództwa na podstawie art. 86 KRO	286
§ 3. Zasada ochrony dobra dziecka a prawda biologiczna w sprawach z zakresu prawa filiacyjnego	289
§ 4. Powództwo prokuratora w sprawach dotyczących pochodzenia dziecka a zasady współżycia społecznego	297
§ 5. Powództwo prokuratora o ustalenie lub zaprzeczenie ojcostwa	303
I. Ustalenie i zaprzeczenie ojcostwa w świetle przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego	303
1. Zaprzeczenie ojcostwa w świetle przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego	303
2. Sądowe ustalenie ojcostwa w świetle przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego	308
II. Legitymacja prokuratora do wytoczenia powództwa na podstawie art. 86 KRO	312
1. Przesłanki materialnoprawne powództwa prokuratora z art. 86 KRO	312
2. Termin do wytoczenia powództwa z art. 86 KRO	317
III. Powództwo prokuratora o zaprzeczenie ojcostwa w świetle wyników badań własnych	320
1. Czynności podejmowane przez prokuratora przed podjęciem decyzji o wytoczeniu powództwa o zaprzeczenie ojcostwa	321

2. Przyczyny odmowy wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa, pomimo uprawdopodobnienia, że ojciec prawny dziecka nie jest jego ojcem biologicznym	329
3. Poglądy prokuratorów na temat możliwości wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa w przypadku, gdy ojciec biologiczny dziecka jest nieznanym	347
4. Termin do wytoczenia powództwa z art. 63 KRO w świetle wyników badań własnych	359
§ 6. Powództwo prokuratora o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa	361
§ 7. Podsumowanie	365
Rozdział V. Powództwo prokuratora o ustalenie lub zaprzeczenie macierzyństwa oraz o rozwiązanie przysposobienia	371
§ 1. Uwagi wprowadzające	371
§ 2. Powództwo prokuratora o ustalenie lub zaprzeczenie macierzyństwa	372
I. Ustalenie i zaprzeczenie macierzyństwa w świetle przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego	372
1. Uwagi ogólne	372
2. Ustalenie macierzyństwa w świetle przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego	373
3. Zaprzeczenie macierzyństwa w świetle przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego	376
II. Legitymacja prokuratora do wytoczenia powództwa z art. 61 ¹⁶ KRO	378
III. Powództwo prokuratora o zaprzeczenie macierzyństwa w świetle wyników badań własnych	379
§ 3. Powództwo prokuratora o rozwiązanie przysposobienia	391
I. Rozwiązanie przysposobienia w świetle przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego	391
II. Legitymacja prokuratora do wytoczenia powództwa z art. 127 KRO	392
III. Powództwo prokuratora o rozwiązanie przysposobienia w świetle wyników badań własnych	393
§ 4. Podsumowanie	402
Zakończenie	405
Aneks	411
Indeks rzeczowy	417

Wykaz skrótów

1. Akty prawne

dKPC	rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 29.11.1930 r. – Kodeks postępowania cywilnego, w brzmieniu ZmKPC z 20.7.1950 r. (t.j. Dz.U. z 1950 r. Nr 43, poz. 394 ze zm.) – akt nieobowiązujący
EKPCz	Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
KC	ustawa z 23.4.1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 380 ze zm.)
KK	ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 ze zm.)
Konstytucja PRL	Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z 22.7.1952 r. (Dz.U. Nr 33, poz. 232 ze zm.) – akt nieobowiązujący
Konstytucja RP	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
KPA	ustawa z 14.6.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 23)
KPC	ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 101 ze zm.)
KPC z 1930 r.	rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 29.11.1930 r. – Kodeks Postępowania Cywilnego (Dz.U. Nr 83, poz. 651) – akt nieobowiązujący
KPD	Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 20.11.1989 r. (Dz.U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 ze zm.)
KonPrOsNiep	Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych z 13.12.2006 r. (Dz.U. z 2012 r. poz. 1169)
KR	ustawa z 27.6.1950 r. – Kodeks rodzinny (Dz.U. Nr 34, poz. 308 ze zm.) – akt nieobowiązujący

Wykaz skrótów

KRO	ustawa z 25.2.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 2082 ze zm.)
PrASC	ustawa z 28.11.2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2014 r. poz. 1741 ze zm.)
PrMałżD	dekret z 25.9.1945 r. – Prawo małżeńskie (Dz.U. Nr 48, poz. 270) – akt nieobowiązujący
ProkU z 1985 r.	ustawa z 20.6.1985 r. o prokuraturze (t.j. Dz.U. z 2011 r. Nr 270, poz. 1599 ze zm.) – akt nieobowiązujący
ProkU z 1967 r.	ustawa z 14.4.1967 r. o Prokuraturze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. Nr 13, poz. 55 ze zm.) – akt nieobowiązujący
ProkU z 1950 r.	ustawa z 20.7.1950 r. o Prokuraturze Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 38, poz. 346) – akt nieobowiązujący
PrProk	ustawa z 28.1.2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz.U. z 2016 r. poz. 177)
PrUpad	ustawa z 28.2.2003 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 233 ze zm.)
PrzepOgPrCywU	ustawa z 18.7.1950 r. – Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz.U. Nr 34, poz. 311 ze zm.) – akt nieobowiązujący
Regulamin z 2016 r.	rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 7.4.2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. z 2016 r. poz. 508)
Regulamin z 2014 r.	rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 11.9.2014 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. z 2014 r. poz. 1218 ze zm.) – akt nieobowiązujący
Regulamin z 2010 r.	rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 24.3.2010 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. Nr 49, poz. 296 ze zm.) – akt nieobowiązujący
ZmKPC z 16.9.2011 r.	ustawa z 16.9.2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 233, poz. 1381)
ZmKPC z 2.7.2004 r.	ustawa z 2.7.2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1804)

ZmKPC z 24.5.2000 r.	ustawa z 24.5.2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 48, poz. 554 ze zm.)
ZmKPC z 1.3.1996 r.	ustawa z 1.3.1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej – Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym, Kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 43, poz. 189 ze zm.)
ZmKPC z 13.7.1990 r.	ustawa z 13.7.1990 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 55, poz. 318)
ZmKPC z 20.7.1950 r.	ustawa z 20.7.1950 r. o zmianie przepisów postępowania w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 38, poz. 349 ze zm.) – akt nieobowiązujący
ZmKRO z 6.11.2008 r.	ustawa z 6.11.2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 220, poz. 1431)
ZmKRO z 24.7.1998 r.	ustawa z 24.7.1998 r. o zmianie ustaw – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks postępowania cywilnego, Prawo o aktach stanu cywilnego, ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 117, poz. 757)

2. Organy orzekające

ETPCz	Europejski Trybunał Praw Człowieka
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
SN(7)	Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów
SN(7, zasada prawna)	Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów – zasada prawna
SN(PS)	Sąd Najwyższy w pełnym składzie
SO	Sąd Okręgowy
TK	Trybunał Konstytucyjny

3. Czasopisma i publikatory

AISt	Acta Iuris Stetinensis
CPH	Czasopismo Prawno-Historyczne
Dz.U.	Dziennik Ustaw
GP	Gazeta Prawnicza
GS	Gazeta Sądowa
GSP	Gdańskie Studia Prawnicze
GSP-PO	Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
MoP	Monitor Prawniczy
NP	Nowe Prawo
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
OSNCP	Orzecznictwo Sądu najwyższego Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSNC-ZD	Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Zbiór Dodatkowy
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPika	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego – Seria A
Pal.	Palestra
PEWP	Prawo Europejskie w Praktyce
PiP	Państwo i Prawo
PL	Przegląd Legislacyjny
PPC	Polski Proces Cywilny
Pr.Kan.	Prawo Kanoniczne
Prob. Praw.	Problemy Praworządności
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
PS	Przegląd Sądowy
PSejm	Przegląd Sejmowy
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RiP	Rodzina i Prawo
RPEiS	Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny
SC	Studia Cywilistyczne
SIT	Studia Iuridica Toruniensia
ZP BAS	Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych
ZP UKSW	Zeszyty Prawnicze UKSW

4. Piśmiennictwo

- Dolecki, Sokołowski*, Komentarz KRO, 2010 (2013) *H. Dolecki, T. Sokołowski* (red.), Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Warszawa 2010, 2013
- Dolecki, Wiśniewski*, Komentarz KPC, t. 1–2, 2013 *H. Dolecki, T. Wiśniewski* (red.), Kodeks postępowania cywilnego, t. 1–2, Warszawa 2013
- Ereciński*, Komentarz KPC, t. 1–3, 2009; t. 1–5, 2012 *T. Ereciński* (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, t. 1–3, Warszawa 2009, t. 1–5, Warszawa 2012
- Haak*, Komentarz KRO, 2009 *H. Haak*, Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz do art. 617–91, Toruń 2009
- Ignaczewski*, Komentarz KRO, 2010 *J. Ignaczewski*, Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Warszawa 2010
- Jakubecki*, Komentarz KPC, 2012 (2015) *A. Jakubecki* (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Warszawa 2012 (2015)
- Jędrejek*, Komentarz KRO, 2013 .. *G. Jędrejek*, Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Małżeństwo. Komentarz do art. 1–61⁶, Warszawa 2013
- Jędrejek*, Komentarz KRO, 2014 .. *G. Jędrejek*, Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Pokrewieństwo i powinowactwo. Komentarz do art. 617–144¹, Warszawa 2014
- Komentarz KPC, t. 1–2, 1969 *Z. Resich, W. Siedlecki* (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, t. 1–2, Warszawa 1969
- Komentarz KPC, t. 1–2, 1975 *Z. Resich, W. Siedlecki* (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, t. 1–2, Warszawa 1975
- Komentarz KPC, t. 1–3, 1989 *J. Jodłowski, K. Piasecki* (red.), Kodeks postępowania cywilnego z komentarzem, t. 1–3, Warszawa 1989
- Komentarz KR, 1959 *M. Grudziński, J. Ignatowicz* (red.), Kodeks Rodzinny. Komentarz, Warszawa 1959
- Komentarz KRO, 1966 *M. Grudziński, J. Ignatowicz* (red.), Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy. Komentarz, Warszawa 1966
- Komentarz KRO, 1975 *B. Dobrzański, J. Ignatowicz* (red.), Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Warszawa 1975
- Komentarz KRO, 1993 *J. Pietrzykowski* (red.), Kodeks rodzinny i opiekuńczy z komentarzem, Warszawa 1993
- Manowska*, Komentarz KPC, t. 1–2, 2013 *M. Manowska* (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, t. 1–2, Warszawa 2013
- Marciniak, Piasecki*, Komentarz KPC, t. I–II, 2014 *A. Marciniak, K. Piasecki* (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Warszawa 2014
- Piasecki*, Komentarz KPC, t. I–II, 2006 *K. Piasecki* (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, t. I–II, Warszawa 2006

<i>Piasecki</i> , Komentarz KRO, 2009 (2011)	<i>K. Piasecki</i> (red.), Kodeks rodzinny i opiekuńczy z komentarzem, Warszawa 2009, 2011
<i>Pietrzykowski</i> , Komentarz KRO, 2010 (2015)	<i>K. Pietrzykowski</i> (red.), Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Warszawa 2010, 2015
System PrPryw, t. 11	<i>T. Smyczyński</i> (red.), System Prawa Prywatnego, t. 11, Prawo rodzinne i opiekuńcze, Warszawa 2014
System PrPryw, t. 12	<i>T. Smyczyński</i> (red.), System Prawa Prywatnego, t. 12, Prawo rodzinne i opiekuńcze, Warszawa 2011
System PrRodz	<i>J.St. Piątowski</i> (red.), System Prawa Rodzinnego i Opiekuńczego, Warszawa 1985
<i>Wierciński</i> , Komentarz KRO, 2014	<i>J. Wierciński</i> (red.), Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Warszawa 2014
<i>Zieliński</i> , Komentarz KPC, 2014 .	<i>A. Zieliński</i> (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Warszawa 2014

5. Inne skróty

AAN	Archiwum Akt Nowych
art.	artykuł
cz.	część
d.	dawny (-a, -e)
k.	karta
mps	maszynopis
MS	Ministerstwo Sprawiedliwości
n.	następny (-a, -e)
niepubl.	niepublikowany (-a, -e)
Nr	numer
orz.	orzeczenie
por.	porównaj
post.	postanowienie
poz.	pozycja
rozp.	rozporządzenie
RPD	Rzecznik Praw Dziecka
RPO	Rzecznik Praw Obywatelskich
t.	tom
t.j.	tekst jednolity
uchw.	uchwała
USC	Urząd Stanu Cywilnego
ust.	ustęp
w zw.	w związku
wyd.	wydanie
wyr.	wyrok

Wykaz skrótów

z.	zeszyt
zd.	zdanie
ze zm.	ze zmianami

Wykaz literatury

- Andrzejewski M.*, Prawo rodzinne i opiekuńcze, Warszawa 2010
- Babbie E.*, Badania społeczne w praktyce, Warszawa 2004
- Bartela E.*, Praworzędność jako przesłanka działalności prokuratury, w: *J. Luty* (red.), Praworzędność w dobie kryzysu, Stalowa Wola 2013
- Berutowicz W.*, Funkcja postępowania cywilnego w Polsce Ludowej, w: *J. Jodłowski* (red.), Wstęp do systemu prawa procesowego cywilnego, Warszawa 1974
- Berutowicz W.*, Zasada dyspozycyjności w procesie cywilnym, Warszawa 1957
- Bień-Kacala A.*, Zasada praworzędności i jej gwarancje w Konstytucji RP z 1997 r., w: *D. Kala* (red.), Praworzędność i jej gwarancje, Warszawa 2009
- Bodio J.*, Glosa do wyr. SN z 30.3.2012 r., III CSK 204/11, Legalis
- Bodio J.*, Komentarz do art. 7 KPC i art. 447–458 KPC, w: *A. Jakubecki* (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Warszawa 2015
- Bojarski Ł.*, Dostępność nieodpłatnej pomocy prawnej. Raport z monitoringu, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 2003
- Bosek L.*, Opinia na temat projektu ustawy z 12.8.2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (druk nr 888), www.sejm.gov.pl
- Bosek L.*, Prawo osobiste do poznania własnej tożsamości biologicznej, KPP 2008, Nr 4
- Bosek L.*, W sprawie konstytucyjności przeszkody małżeńskiej określonej w art. 12 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, ZP BAS 2011, Nr 3 (31)
- Borsiak W.*, w: *J. Wierciński* (red.), Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Warszawa 2014
- Broniewicz W.*, Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 1998
- Broniewicz W.*, Powództwo prokuratora o unieważnienie małżeństwa według k.p.c. i k.r., PiP 1961, Nr 6
- Broniewicz W.*, Powództwo prokuratora w polskim procesie cywilnym, PiP 1966, Nr 7–8
- Broniewicz W.*, Prawo do powództwa w nauce polskiego procesu cywilnego, w: *E. Łętowska* (red.), Proces i prawo. Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Jerzego Jodłowskiego, Warszawa 1989
- Broniewicz W.*, W kwestii powództwa prokuratora o zaprzeczenie ojcostwu, NP 1963, Nr 2
- Broniewicz W.*, Zasada kontradyktoryjności procesu cywilnego w poglądach nauki polskiej (1880–1980), w: *M. Jędrzejewska* (red.), Studia z prawa postępowania cywilnego, Warszawa 1985